

BOEKBESPREKING

Ds. A. D. PONT: *Nicolaas Jacobus van Warmelo* (1955).

Hierdie boek is die proefskrif waarmee ds. A. D. Pont in Junie van hierdie jaar aan die Ryksuniversiteit van Utrecht die graad van Doctor in die Godgeleerdheid behaal het. Dit is 'n voortreflik stuk werk, en getuig van die skrywer se bekwaamheid om in argiewe nasporings te doen en sy vondste selfstandig te bewerk. Daar sou miskien gesê kan word dat daar meer kere oor ds. Van Warmelo geskryf is. Dit is waar, maar wat afsonderlik tot dusver oor hom geskryf is, is populêre sketse. Dr. Pont het die bestaande gegewens opnuut en selfstandig bewerk, het 'n eie blik op die dinge en bring baie nuwe gegewens te voorskyn. Dit bevat die belofte van nog meer uit die pen van dr. Pont, dinge wat hy aanroer en wat hy noem as onderwerpe wat in selfstandige verder ondersoek vereis, soos die kwessie van die Gemeente Lydenburg in die jare 1855—1866, waar nog verskillende probleme op 'n nadere bestudering wag, en ook die vraag na die regsbevoegdheid van die Prokurasiekommissie 1889—1894. Ds. Van Warmelo het geweier om, soos baie mense wat aanvanklik met die kerkvereniging mee gegaan het, die pad wat deur die Prokurasiekommissie oopgemaak is, te gebruik om weer uit die Vereniging uit te tree. Vir sy gevoel het die Prokurasiekommissie nie die nodige regsbevoegdheid gehad nie. Hy wou 'n hofuitspraak hê oor die vraag of die kerkvereniging wettig was of nie. Dr. Pont is die persoon wat 'n kerkregtelike studie behoort te maak en te publiseer oor die juridies wettelik handelwyse van Lydenburg wat hom eers van die Kerk van die Republiek losgemaak het, in 1864 terug gekom het, en in 1856 hom weer afgeskei het; as ook oor die regsbevoegdheid van die Sinode en Gemeentes van die Ned. Herv. of Geref. Kerk vanaf 1885, en van die Prokurasiekommissie. Dr. Pont is in hierdie probleme geïnteresseer en ons hoop hy pak dit spoedig aan. Daar is nog baie onbewerkte materiaal in verband hiermee beskikbaar.

Een van die stellings van dr. Pont is dat dit nie juis is om ds. Van Warmelo as 'n verteenwoordiger van die liberale teologie te tipeer nie, en in sy boek het hy dit voldoende bewys.

Ons is bly, baie bly dat dr. Pont hierdie onderwerp vir sy proefskrif geneem het. Hy het hiermee die geleentheid gehad om hom goed in te werk in die Suid-Afrikaanse kerkgeskiedenis van die negentiende eeu, en meer nog, hy het 'n goeie bydrae gelewer tot die vermeerdering van ons kennis daarvan.

Op een ding wil ons nog veral wys. 'n Lewensbeskrywing van ds. Van Warmelo kan so maklik op 'n anti-klimaks uitloop, omdat sy lewe so tragies geëindig het. En tog, dr. Pont laat dit met 'n klimaks eindig: hy gee aan die slot die toespraak wat generaal Piet Joubert by sy graf gehou het. Dit laat die leser in die gees met 'n mate van bewoënheid by die graf stil staan.

Om te eindig: dr. Pont word hartelik gelukgewens met hierdie bewame en deeglike studie, en ons hoop hy sal nog baie bydraes lewer tot die kennis van ons kerklike verlede, ook oor die periode 1885—1893, want soos hy tereg in sy inleiding opmerk, bestaan daar nog nie 'n omvattende studie hieroor nie. Daar is baie materiaal voorhande wat op bewerking wag. Om dit te kan doen moet mens nie alleen oor die nodige historiese kennis beskik nie, maar ook oor die nodige teologiese kennis, en kerkregtelike kennis, en dit ontbreek dr. Pont nie.

S. P. ENGELBRECHT.

September 1955.

* * *

DR. G. BRILLENBURG WURTH, *Christelike Zielszorg in het Licht der Moderne Psychologie*, J. H. Kok N.V., Kampen 1955, 332 bls.

Hierdie werk is 'n herskrywing en vervanging van die auteur se *Practische Zielszorg* wat in 1939 verskyn het. Die pas verskene werk is egter 'n heeltemal nuwe werk omdat dit weereens ontwerp is en die nuwere ontwikkeling van die psigologie daarin verwerk is.

Die werk bestaan uit vier dele:

1. 'n *Historiese deel*, waar die skrywer voor die tyd van Christus begin (antieke heidendom en Jode) en na die Kerkhervorming ophou. Baie kortliks word die kenmerkende van sielsorg in die verskillende periodes en omstandighede aangedui. Veral word die klem gelê op Jesus as Siel-sorger.

2. 'n *Oriënterende deel*, waarin die skrywer 'n kort skets van die ontwikkeling van die moderne psigologie en psigatherapie gee en dan verder 'n sestal hoofprobleme uit hierdie gebied behandel. Dit gee 'n mens 'n goeie indruk van die ontwikkeling maar is te kort om werklik van waarde vir die sielsorger te wees. Merkwaardig is dat die skrywer hier Victor Frankl, wat die jongste en vir die godsdienspsigologie en sielsorg die belangrikste ontwikkeling in die lyn Freud-Adler-Jung is, nie noem nie.

3. 'n *Prinsipiële deel*, waar die sielsorg se plek in die teologie en die kerk se werksaamheid, die subjek en objek van die sielsorg, die kontak, gesprek en gebed in die sielsorg en eindelik die verhouding van psigo-therapie en sielsorg bespreek word.

4. 'n *Praktiese deel*, wat sielsorg in baie verskillende situasies (bv.. twyfel, siekte, sterwe, sonde ens.) bespreek. Hierdie deel beslaan amper die helfte van die boek. Hier toon die skrywer hoe van die moderne sielkunde dikwels goeie gebruik gemaak kan word.

Dr. Brillenburgh Wurth is 'n vragbare en bekende skrywer met 'n baie goeie reputasie. Dit vind ons ook weer in hierdie boek. Sy bedoeling is om prakties te wees; hy gaan daarom nie soveel in op teoretiese en wetenskaplike probleme nie, maar bepaal hom by wat nie alleen die predikant nie maar ook elke kerkraadslid en elke gemeentelid nodig mag kry in hulle

gemeentewerk. Om in so 'n doel volkome te slaag, lê in geen skrywer se mag nie, omdat die praktyk te geweldig ryk aan moontlikhede is. Die skrywer slaag egter daarin om 'n besonder goeie rigsnoer en hulpmiddel te verskaf. Met die oog op hierdie praktiese doel skrywe hy ook in 'n styl en terminologie wat deur elke gemiddelde leser verstaan kan word.

Hoewel die situasie in Suid-Afrika in baie opsigte verskil van die situasie in Europa, wil ons tog hierdie werk baie sterk aanbeveel by ons predikante en kerkradslede. Iedereen kan met vrug daarvan gebruik maak.

P. S. DREYER.

* * *

TINA KELLER, DR. H. VAN DER LINDE, N. G. J. VAN SCHOUWENBURG,
(Redaksie), *Panorama der Wereldkerk. Vertellings uit de Oecumene.*

Boekencentrum N.V., 's-Gravenhage, 1955. 177 bls.

Die doelstelling van hierdie boek word deur die redaksie soos volg gestel: „In de Raad voor het Verband met andere Kerken van de Ned. Herv. Kerk werd eens de wens kenbaar gemaakt naar de samenstelling van een ‚oecumenisch verhalenboek‘. Gedacht werd daarbij aan een verzameling beschrijvingen van momenten uit het leven van andere Kerken, die ons de realiteit van de Oecumene veel dichter bij zouden brengen. Men wilde dus geen verhandelingen of studies, maar ‚momentopnamen‘ uit het dagelijks leven van Kerken en Christenen in andere delen van de wereld. Het ‚wonder der Kerk onder de volkeren der aarde‘ zou ons daardoor concreter voor ogen staan. Men zou met al die andere Christenen beter kunnen meeleven en hen ook in het gebed meer gedenken, wanneer men iets van hen wist.”

Hoewel hierdie dan maar 'n voorlopige en beperkte versameling is, slaag die redaksie goed in hierdie doel. Ons het hier nie te doen met wetenskaplike studies nie, maar lewendige vertellings van kerkwerk in verskillende lande en van verskillende aard. So kry ons 'n skets van die kerk in 'n wyk van Amsterdam, sending onder die arbeiders van Europa, sending in Parys, sending in Indonesië en Japan, die kerk onder die immigrante in Kanada en Australië, die Kerk in die V.S.A. en nog baie meer. 'n Mens kom by die lees van die boek werklik onder die indruk van die wêreldomvattende werk van die kerk. Jy kry ook 'n massa interessante feite oor b.v. die aantal teologiese opleidingskole van Protestantse kant in Latyns-Amerika; die groei van die Protestantse Kerke teenoor die Roomse; sendingmetodes en so meer.

Dit is 'n besonder interessante boek, uitstekend gebind en gedruk op glanspapier met 'n hele aantal foto's. Die boek is onmisbaar vir populêre vertellings en jeugwerk i.v.m. die oekumeniese beweging.

P. S. DREYER.

DR. D. VAN SWIGCHEM, *Het Missionair Karakter van de Christelike Gemeente volgens de Brieven van Paulus en Petrus*, J. H. Kok N.V., Kampen 1955. 276 bls. (Diss.).

Die sentrale probleem van hierdie dissertasie is om vas te stel in hoe verre sending in die ruim sin van die woord as verspreiding van die Evangelie tot die wese van die kerk as sodanig behoort. Die skrywer werk dit in 'n sewetal hoofstukke uit:

1. Die verhouding van die gemeente tot die sendingwerk van die Apostels;
2. Die verhouding van die gemeente tot die buitestaandes;
3. Die roeping van die gemeente te midde van sy omgewing;
4. Die roeping tot opsetlike missionêre besigwees van die gemeente;
5. Aspekte van die missionêre aktiviteit van die gemeente;
6. Die dryfvere van die missionêre aktiviteit van die gemeente;
7. Die missionêre houding as spesifiek-Christelike Karaktertrek van die gemeente.

Die skrywer bring niks radikaal nuuts met sy ondersoek nie. Wat egter van baie groot belang is, is dat hy die briewe van Paulus en Petrus van hierdie spesifieke hoek benader. Baie Skrifgedeeltes waaraan 'n mens normaliter nie 'n betekenis heg wat dit in verband met sendingsaktiwiteite bring nie, kom in 'n nuwe lig te staan. Die belangrikste is egter dat die skrywer 'n massa stof wat oor sy bepaalde tema verspreid lê, onder een dak bymekaar bring en 'n mens 'n goeie oorsig daaroor gee.

Nuwe Testamentici het oor hierdie tema nog nie veel geskrywe nie; Sending-wetenskaplikes sluit gewoonlik 'n hoofstuk of wat in oor die Skriftuurlike grondvesting van sendingwerk. Die skrywer toon egter in watter mate sending 'n wesenlike karaktertrek van die kerk is. Daarmee het hy 'n goed onderlegde en deeglike werk gelewer op 'n terrein wat betreklik arm aan literatuur is.

P. S. DREYER.

* * *

DR. P. J. VAN LEEUWEN, *Het Christeliek Onsterflikheidsgeloof. Een Bijbels-Dogmatiese Studie*. Boekencentrum N.V., 's-Gravenhage (s.j.) 387 bls.

In die afgelope aantal jare is daar 'n baie groot belangstelling in eschatologiese probleme in die algemeen en in die probleme van onsterflikheid en opstanding in die besonder. Gereeld word dan ook oor hierdie onderwerpe gepubliseer.

Wat Nederland betref, is dit veral sedert die verskyning van Prof. Dr. G. van der Leeuw se *Onsterfelijkheid of Opstanding* (1936) byna 'n uitgemaakte saak om onsterflikheid en opstanding teenoor mekaar te stel. On-

sterflikheid in die algemeen gangbare sin dat die mens 'n sterflike liggaam en 'n onsterflike siel het, sodat eg. in die dood ten onder gaan terwyl lg. net oorgaan in 'n ander staat, sou dan 'n Griekse gedagte wees wat op 'n verkeerde antropologie berus en heeltemal vreemd aan die Bybel is. Die Bybelse boodskap is dié van die opstanding.

Dr. van Leeuwen het sy studie oor hierdie probleem baie wyd opgestel en 'n massa literatuur daarby betrek. Selfs probleme wat 'n mens sou reken as net van sydelingse belang, b.v. die kwessie van die verhouding tussen wetenskap en geloof, kom breedvoerig ter sprake. Die skrywer vergeet sy sentrale tema egter nêrens nie en bring alles in lyn met sy hoofgedagte. Hierdie wyse van werk gee aan sy werk 'n besondere rykdom.

Die skrywer wys beslis en onomwonde die Griekse onsterflikheidsbegrip met die antropologie waaop dit berus, af. Daar is egter op grond van die Bybelse antropologie en die N.T. se verkondiging van die inkarnasie en opstanding van Christus nog steeds ruimte om van onsterflikheid te praat. Hierdie onsterflikheid staan nie teenoor opstanding nie, maar is wesenlik daarmee verbonde, is eintlik een daarmee. Die skrywer onderskei 'n presente, komende en voleindigde opstanding. Lg. twee is wat gewoonlik onder die term opstanding verstaan word. Die presente opstanding berus op die N.T. se, veral Johanneiese en Pauliniese, gedagte van die mens wat in sy sonde dood is, in Christus lewe, wat met Christus sterwe en met Hom opstaan, wat in Christus 'n nuwe skepping, 'n deel van die nuwe hemel en aarde is. Dit is geen besit van die mens in siggsel nie, maar 'n hoogste geloofswerklikheid, wat alleen in Christus bestaan. Wie in Christus is, is onsterflik, omdat hy reeds gesterwe het en weer opgestaan het. Die dood is vir hom alleen die beëindiging van die aardse bestaan met al sy geloofspanninge.

Die skrywer stel 'n besonder sterk en oortuigende saak. Die laatste woord is egter nog nie gesprek nie. Hoewel die skrywer homself beperk tot onsterflikheid en opstanding, sny hy tog die probleme van die toestand na die dood aan. Hy noem die probleme maar bied gee oplossing aan nie: b.v. hoe ontkom 'n mens daaraan om op sy standpunt nie al die klem op die individuele onsterflikheid te laat val en die gemeenskap van gelowiges op die agtergrond te skuive nie? Indien ons onsterflikheid aanvaar, hoe moet ons dan die laaste (voleindigde) opstanding en die eindoordeel sien?

Ten spyte van al die besware wat 'n mens kan opper, is hierdie 'n besonder deeglike, grondige werk waarvan notisie geneem moet word. Ons wil dit ten sterkste vir studie aanbeveel.

P. S. DREYER.

DR. K. DIJK, *Tussen Sterven en Opstanding*, 2de druk, J. J. Kok N.V., Kampen 1955. 188 bls. (Hierdie werk is die eerste deel van 'n trilogie *Over de Laatste Dingen*).

Hierdie werk behandel vyf hoofprobleme:

1. Die *probleem van onsterflikheid*, waar die skrywer wel erken dat die Bybelse visie op die mens dié van die eenheid van die mens as 'n geheel is, maar nogtans die tweeheid van siel en liggaam leer. Die liggaam sterf en word begrawe terwyl die siel die ewige heerlikheid of straf tegemoet gaan; met die opstanding word die twee weer verenig.

2. *Is daar gemeenskap tussen die saliges in die hemel en die kerk op aarde?* Die skrywer behandel 'n aantal tekste wat skynbaar die vraag bevestigend antwoord, maar kom uiteindelik tot die konklusie dat geen sodanige gemeenskap bestaan. Die aanvaarding van hierdie gemeenskap is die grond vir die Roomse leer van die voorbidding deur die heiliges in die hemel.

3. Anders is dit met die *gemeenskap in die hemel*. Hier erken ons mekaar en verheug ons ook in die blye weersien van vriende en geliefdes. Dit is egter nie die doel van ons verlange na die hemel nie; die doel is om met Christus te wees.

4. Wat die *verhouding van arbeid en rus in die hemel* betref, leer die skrif ons dat die toestand in die hemel dié van rus is. Hierdie rus beteken egter nie om niks te doen nie. Die rus bestaan uit 'n ander soort aktiviteit, waarvan die hoofsaak die diens van God is. Hierdie diens sluit ook in kennis, waarvandaan die lyn ook gelê word na wetenskap. Die loof van God sluit ook spreke en taal in, hoewel dit 'n groot probleem is hoe die saliges sonder tonge moet praat, aangesien hulle geen liggame het nie. Wat die taal betref, kom die skrywer tot die konklusie dat daar geen veelheid van tale sal bestaan nie, aangesien die veelheid van tale die straf op die sonde van die toring van Babel is en in die hemel die oorspronklike staat van sondeloosheid herstel word. Of hierdie een taal egter Hebreeus sal wees, kan nie met stelligheid gesê word nie.

5. Wat die probleem van *loon en straf* hiernamaals betref, reken die skrywer dat daar in die hemel 'n groot variasie van heerlikheid en saligheid bestaan; so ook is daar 'n variasie van lyding in die hel. Dit word bepaal deur ons lewe hier op aarde.

Hierdie werk is 'n mooi voorbeeld van moderne Protestantse skolasiek.

P. S. DREYER.

* * *

DR. A. C. DROGENDIJK, *Man en Vrouw voor en in het Huwelijk. Een Boek over het sexuele Leven voor Gehuwden en Verloofden*, 6de druk, J. H. Kok N.V., Kampen, 1955. 223 bls.

Hierdie boek het sedert sy verskyning 'n baie wye en goeie ontvangs geniet, veral in Gereformeerde kringe, soos die feit dat die sesde druk nou verskyn, ook getuig. Die boek verdien dit ook.

Die titel en subtitel sê reeds genoeg waaroor dit gaan. Vanuit Christelike standpunt, in baie gevalle ook spesifiek Gereformeerde standpunt, word die geslagsverhouding in besonderhede na alle kante bespreek. Die skrywer het baie moeite gedoen om werklik gesaghebbende uitsprake oor die verskillende probleme te doen. Hier en daar doen die outoriteite wat hy aanhaal, 'n mens 'n bietjie eienaardig aan, b.v. wanneer hy Solon, Zoroaster, Mohammed en Luther aanhaal oor die vraag hoe dikwels geslagsomgang kan plaasvind. (p. 118). Ten spyte hiervan gee die skrywer betroubare leiding.

Wat baie aangenaam is en wat in skerp teenstelling staan tot so veel ander boeke, ook Christelike boeke, oor hierdie onderwerp, is die feit dat die skrywer die nodige inligting onomwonde en in die nodige besonderhede gee, maar dit op so'n manier doen dat hy altyd nugter en saaklik bly en nooit prikkelend word nie.

In sommige opsigte kan 'n mens beswaar maak teen die skrywer se standpunte. As voorbeeld noem ons net die feit dat hy dit as sonde beskou en in stryd met Gods wil as die geslagsdaad voltrek word terwyl verhoed word dat bevrugting plaasvind. Die koninklike weg om te gaan wanneer bevrugting vermy moet word, is onthouding. Met 'n beroep op 1 Kor. 7 is die skrywer egter bereid om te erken dat onthouding nie altyd moontlik is nie. Watter weg om dan te bewandel en oor die toelaatbaarheid van voorbehoedsmaatreëls wat vir die Christelike gewete aanvaarbaar is, kan die skrywer nie besluit nie. Hy gee die indruk (p. 187) asof hy die weg verkies dat die geslagslewe maar sy gang moet gaan en ons die gevolge in geloof aan Gods genade moet oorlaat. Tot so'n impasse kan die skrywer alleen kom deurdat daar vir hom nog altyd iets minderwaardigs en onaanneemliks (indien nie sondigs) skuil in die geslagsdaad as sodanig.

Die boek is sterk aan te bevele, ook by ons jeug.

P. S. DREYER.

* * *

DR. S. J. RIDDERBOS, *Compromis. Een historische studie over gebod en werkelijkheid*, J. H. Kok, N.V., Kampen 1955, 153 bls.

In sy probleemstelling wys die auteur daarop dat die kwessie van kompromie tussen gebod en werklikheid 'n onderdeel vorm in die behandeling van die Christelike etiek. „Het probleem, dat wij op het oog hebben, betreft echter niet slechts een onderafdeling der Christelijke ethiek (zoals die *collisio officiorum* in vele ethieken a.h.w. aan de orde word gesteld), maar is *de grondvraag, die voor iedere Christelijke ethiek beslissend is: Is radicaal Christen-zijn (naar de zijde der heiliging) in deze wereld*

überhaupt möglich of moet het compromis principieel onvermijdelijk worden geacht?" (p. 8).

'n Kompromis-situasie ontstaan oral waar ons 'n vergelyk moet tref tussen twee botsende groothede. Ridderbos reken dit prinsipieel moontlik waar ons 'n botsing sou kry tussen twee gebooe van gelyke waarde of tussen gebod en werklikheid, waar lg. beteken die konkrete lewenssituasie waarin die mens daaglik verkeer. T.o.v. die probleem van kompromie tussen gebod en werklikheid beland ons uiteindelik in die hele probleem van die verhouding tussen Christendom en kultuur.

Die werk onder bespreking wil egter nie die probleem sistematies behandel nie en die skrywer wil ook nie waag om 'n eie oordeel uit te spreek nie, maar wil alleen 'n inleiding in die probleem gee deur 'n historiese oorsig oor 'n paar figure uit die 19de en twintigste eeu. Hy behandel dan drie groepe wat hy noem *Monisme* (Schleiermacher, Rothe, Ritschl, Herrmann, eroeltsch, Wünc), *Overgangsfiguren* (Brunner, Althaus, Niebuhr) en *Dualisme* (Karl Barth, Thielicke, Berdiaeff, H. T. de Graaf, Leendertz). Die terme *monisme* en *dualisme* slaan alleen op die houding van die besproke persone t.o.v. die onderhawige probleem. Monisties word dié genoem wat gebod en werklikheid laat saamval, terwyl die wat 'n radikale teenstelling tussen die twee sien, dualisties genoem word.

Die skrywer het sy taak vir hierdie boek baie beskeie gestel en ook daarby gebly. 'n Baie belangrike werk kan 'n mens dit dan ook nie noem nie. Dit is egter 'n interessante oorsig en 'n goeie inleiding tot die bepaalde problematiek.

P. S. DREYER.

* * *

DR. H. W. GISPEN, *De Spreuken van Salomo* opnieuw uit die grondtekst vertaald en verklaard. Serie Korte Verklaring der Heilige Schrift. Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen, Eerste deel, 1952, 284 bls.; tweede deel 1954, 364 bls.

Hoewel alleen die tweede deel ons ter bespreking toegestuurd is, neem ons beide deeltjies tesame in oëskou. Dr. Gispén, hoogleraar aan die Vrye (Gereformeerde) Universiteit van Amsterdam, gee hier 'n besonder weloorwoë, noukeurig veral op woordbetekenisse, verwante Bybelplase en argeologiese illustrasie ingaande verklaring van die Bybelse Spreukeboek. 'n Inleiding van tien bladsye in dl. I, aangevul met inleidende opmerkinge van drie bls. in dl. II, bespreek kort, welig te kort, allerlei aspekte van die Spreukeboek. Daar word wel enkele literatuuropgawes verstrekkend oor besondere kwessies, maar 'n oorsig van die bekendste kommentare en studies soos in Tekst en Uitleg gebruiklik, ontbreek tog ook hier soos in die meeste deeltjies van die serie Korte Verklaring. Ek vermoed dat verskillende van die medewerkers aan hierdie serie dit graag anders sou wil hê, en tog ook wel die meer belangstellende lesers.

Die inleidende gedeelte van die Spreukeboek, hfst. 1-9, word deur Dr. Gispen as hoogswaarskynlik nie Salomonies beskou (dl. I, bl. 7, 9, 18). Om aan die moeilikheid van die getuienis van 1:1 in hierdie verband te ontkom, word hierdie vers as oorspronklik by 10:1-22:16 behorend beskou, watter hoofstukke ewe as 25-29 dan wel as geheel van Salomo afkomstig geglo word. Tog is dit volgens Gispen nie nodig om vir hfst. 1-9 'n later ontstaanstyd as die tyd van die konings van Juda aan te neem nie. Op die argumente vir 'n ontseggings van die outeurskap van Salomo vir die inleidende hoofstukke word nie ingegaan nie, vermoedelik is hulle dieselfde as wat die gevreesde „Bybelkritiek” gewoon is om te hanteer.

Op buite-bybels vergelykingsmateriaal word kortliks gewys, bl. 11v., en by die uitleg meermale ingegaan, meestal egter om alle direkte verband te ontken, en alle nadruk op die verskil te laat val waardeur die belangstelling vir die vergelykinge nie juis aangewakker word nie; die resultaat staan vantevore vas.

Op die kernbegrippe en kenwoorde van die Spreukeboek word verblydend degelik ingegaan; des te meer is dit te betreure dat aan die end van die boek geen register van sulke terme en begrippe verskyn nie, wat vir die gebruik van die boek by eksegese en prediking van groot nut sou wees.

Miskien om ruimte te bespaar is by die vertaling van hfst. 1-9 nêrens indeling in strofes aangebring, wat onoorsigtelik werk. Gevoel vir ritmiese indeling ontbreek hier en daar, wat op die eksegese van invloed is (bv. 7:22v.). Die vertaling is oor die algemeen noukeurig, so nou as moontlik (sometyds m.i. meer as wenslik) aansluitend by die Masoretiese teks; tog is nier en daar uitdruklik ongewone woordorde van die Hebreeuse teks oor die hoof gesien (bv. 12:4b; 21:1; 26:17). In 22:24 is die tweemaal „driftig” nie fraai nie veral waar die Hebreeuse woorde van verskillende stam gebruik.

Die Masoretiese teks is „right or wrong (the commentator's) country”. Dat die LXX-teks ook gelyk kan hê, ook die oorspronklike teks sou kan verteenwoordig, word, moontlik nie teoreties nie, maar sekerlik in die praktyk deurgaans ontken. Dit is tog wel vreemd waar mens tog ook sou kan aanneem dat die bestaan en oorlewering van hierdie belangrike ou teksgetuie ook onder die providentia specialissima wat oor die Bybelteks gewaak het, sou kon val. Die skrywers van die Nuwe Testament was nie met so'n Septuagintaminagting besiel nie, die apostel Paulus haal selfs in II Kor. 9:7b 'n spreuk aan wat alleen in die Septuaginta by 22:8 te vinde is. Septuagintaverguising is netsomin aanbevelenswaardig as Septuagintaverring. Om te sweer by die teksvorm van die Masorete sou ook 'n soort idolatrie kan word.

Die gevolg van so 'n verregaande konservatisme is dat vrywel geen van die *cruces* opgehef of verlig word nie. Die menselike rasionalisiervermoë is amper onbeperk, sodat mens aan enige hoe ook verminkte teks wel 'n sin kan ontwing. Eksegese is egter meer 'n kuns as 'n tegniek; en so geld ook hier: oor smaak val nie te twis nie. Ek kan nie sien dat daar

veel nuwe lig geval het op die van ouds duister plekke van die Spreukeboek in hierdie Korte Verklaring nie. By 10:6, 12:28b, 14:3, 7, 24, 19:1, 7c, 22, 21:6b, 24:22 25:7c, 27:9b, 28:2b, 31:1, om enkele gevalle te noem, bly dit nog maar skemer.

By 5:16 het Gipsen, netsoos van der Ploeg die „uw” van die teks verwaarloos; by 7:22v. (waar die ritmiese indeling m.i. onjuis opgevat is) word dikwels veronagsaam dat „pyl” (en ook „lewer”) nie op „rund” nog op „boei” pas nie, maar wel by „hert”; m.i. gee Driver, *Vet. Test.* I, 4, p. 241 die regte oplossing. By Gipsen se vertaling van 17:27a kom *gam* nie tot sy reg nie. In 22:29 moet *abôj* ook al mag die woordjie saamhang met die stam „begeer”, seker nie in die konteks met „begeerte” vertaal word nie.

Uitstekend is m.i. die verklaring van die „vreemde vrou”, bl. 47v.; eweso die vermyding van dogmatiese „gelykshakeling” van die wysheidsfiguur in 8:22vv. met die Logos. Ook die vele argeologiese verhelderinge is ’n verheugende trek van hierdie verklaring (vgl. 3:15 oor „juwele”, 17:1 oor „bete broods”, 25:21 oor „gloeiende kolen”, 25:23 oor die reënbrengende „Noordewind”, 26:23 oor „zilverglazuur”, 30:17, 26, 31 oor „raven der beek”, klipdas, haan of perd, 31:6 oor wyn). Van nuwere literatuur is behoorlik kennis geneem, by 23:5 selfs van Sumeriese materiaal deur Kramer aan die lig gebring. By 21:9 kon op Albright se opvatting van die *bêt chāber* (*Archaeology of Palestine*, 1949, p. 115) ingegaan geword het (sien nou *Vet. Test.*, Suppl. III, 1955, p. 10-12, waar ook nuwe gegewens van Albright oor die sewe suile van 9:1 gevind word — op sy bekende vitale wyse skuif Albright my daar meer in die skoene as wat ek daarin bedoel het).

Waarom Agur nou per se die outeur van die hele hoofstuk 30 moet wees, teen die duidelike getuienis van die LXX in, verstaan ek nie; ewemin as waarom die skimmige figure van Itiël (dubbel onderstreep) en Ukal opnuut tot lewe gebring moes word. By die vergelyking van Spr. 22:16-23:12 met die Egiptiese spreukeboek van Amen-em-ope tref die gewilligheid om die vergelykingsmateriaal vry volledig aan te bied en welwillend te beoordeel (bl. 153, 156, 167, 170); maar ook die ondergrondse onwil om enige afhanklikheid te aanvaar. Verskillende aspekte van ooreenkoms is daardeur oor die hoof gesien.

Ons lesers word sterk aanbeveel om by hul Bybelstudie van hierdie degelike, inhoudsvolle, simpatieke studie van Prof. Gipsen kennis te neem; dit sal by oordeelkundige gebruik tot verryking en verdieping van hul Skrifkennis veel kan bydra.

B. GEMSER

10 Desember, 1955.

Concordantie op den Bijbel in de Nieuwe Vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap, Afl. 2 en 3. Kampen, J. H. Kok N.V., 1955.

Hierdie nuttige werk waaroor ons in die Studies, XI, 2, Junie 1955, bl. 103 'n aankondiging en sterk aanbeveling gegee het, vorder met bewame spoed. Van die vyf afleweringe wat die Nuwe Testament sal verwerk is nou reeds drie gereed. Skrywers en Uitgewer word gelukkig met die vlotte verskyning van hierdie werk.

B. GEMSER.

10 Desember, 1955.

* * *

F. H. CH. JOTHMANN, *De Bijbel in de loop der eeuwen*. Kampen, J. H. Kok N.V., 1954, 43 bls. Prys 95 cent.

Hierdie werkjie geskryf vir gebruik op skool, kategesasie en jeugvereniging is besonder smakelik versorg met uiters insiggewende illustrasies oor die geskiedenis van die Bybel as geskrif en boek. Die stof is oor sewe hoofstukkie verdeel en dit sluit af met 'n lys van vrae vir herhaling van die geleerde. Die gegewe informasie is in hoofsaake juis. 'n Paar opmerkings mag dien as bewys van belangstelling in die inhoud. Dat ons van „kanon” sou moet spreek i.p.v. kanon bedoel die skrywer tog nie bl. 6? Is daar nie enigins teenspraak as ten opsigte van die kanon van die O.T. gesê word: Het is alsof God ons opzettelijk onkundig heeft gelaten (aangaande tyd en wyse van samestelling) en ons duidelik laat zien dat het Zijn werk en geen weldoordachte mensendaad is” (bl. 9) terwyl op bl. 13 aangaande die kanon van het N.T. verklaar word dat God die hand van die mens daarby gebruik het en ons blykbaar dankbaar moet wees dat ons daarvoor soveel gegewens kan versamel. By die hoofstuk oor die ontstaan van die O.T.-iese kanon mis mens enige verwysing na die LXX en Apokriewe boeke (bl. 9); op dieselfde bls. klink vreemd: „De eerste Christenen hadden natuurlijk als „Heilige Schrift” hoofzakelijk het O.T.”; die skrywer bedoel met „hoofdzakelijk” tog nie dat hulle daarby ook apokriewe en pseudepigrafe e.d. as H.S. gebruik het (o foei!)? By die Bybel-skrywers aangaande wie se persoon en boek ons „iets meer” weet (bl. 13) sou in elke geval Jeremia genoem moes geword het (bl. 14, Jer. 26:2 en 23 moet wees 36). Die kleitablet met gedeelte van die Babiloniese sonvloedsverhaal het vir sover ek kan uitmaak op sy kop tereg gekom. Dat een van die Jesaja-rolle by die Dooie See gevind na veel omswerwings in die Ver. State tereg gekom het en die ander hom in die Siriese St. Markus-klooster in Jerusalem bevind (bl. 15) gee die lotgevalle nie tot datum weer nie. Bl. 16 en 17 moet Ben Asjar Ben Asjer gelees word. Is daar werklik „ongeveer 1600 handschriften van kerkelijke boeken met grote letters uit het N.T.” (bl. 18)? Op bl. 24 by die voorbeeld van 'n psalmboekuitgaaf in twee tale bo mekaar, sou duidelikhedshalwe gesê kon geword het dat dit

in Nederlands en Frans só sou gelyk het (anders dink die argelose leser dat „J'ai lu mon livre" Latyn is). Bl. 25 tussen Alexander en Makkabeeën moet 'n komma staan. Word die taal van „Wales" in Nederlands „het Wales" genoem (bl. 34)? Dan verkies ek die Afrikaanse „Wallies" ver. Van „Losi" as taal van „de negers in Basoetoland en Noord-Rhodesië" is hier ter plaatse niks bekend. Dit is nogal vererend vir die Hervormde Kerk dat op die plaatjie (bl. 36) van die oorhandiging van die Nieuwe Bijbelvertaling deur die voorsitter van die Nederl. Bijbelgenootskap, Prof. Grosheide die ongenoemde Dr. W. J. de Wilde aangedui word as „de Kerken". Ook origens veel lof vir hierdie klein maar nuttige en aantreklike werkie, wat veral feilloos en op die hoogte van die tyd gehou sal moet word.

B. GEMSER.

10 Desember, 1955.

* * *

DR. TH. C. VRIEZEN, *Hoofdlijnen der Theologie van het Oude Testament*. Tweede druk, herzien en uitgebreid H. Veenman en Zonen, Wageningen, 1954. 400 bls. Prys ing. f14,25, geb. f16,—.

Dat in vyf jaar tyd reeds 'n tweede druk van hierdie mooi en degelike werk van Prof. Vriezen nodig geword het en kon verskyn is opsigself reeds 'n gelukwens vir die skrywer, die uitgewer en die lesers werd. Hoeseer die inhoud inderdaad „uitbreid" is toon reeds die eenvoudige telling van die bladsys wat nou 400 in plaas van die vroeëre 300 bedra. Die opset en indeling het dieselfde gebly met enkele wysigings van die opskrifte van die hoofstukke wat inderdaad juister formulerings gee. 'n Wins is dat 'n register Bybelplase toegevoeg is; maar die grootste wins is seker die literaturopgawes sowel by die teks as veral aan die end van elke hoofstuk wat sowel van die belesenheid van die skrywer getuig as van sy seleksiegawe. Die Prolegomena of „Inleiding" soos die skrywer dit noem, wat in die eerste druk reeds byna een vierde van die hele boek beslaan het, het nou selfs uitgedy tot ruim een derde, wat in vergelyking met die eintlike „Inhoud" en met die oog op die skrywer se standpunt dat die godsdiensgeskiedenis van Israel eintlik nie in 'n beskrywing van die Teologie van die Ou Testament tuis behoort nie (vgl. veral bl. 132), 'n enigins oneweredige verhouding lyk, hoe belangrik origens ook die prinsipiële vraagstellinge en die geesteshistoriese sketse van daardie „Inleiding" is. By die gebruik van die boek met studente het ek reeds meermale die indruk gekry dat so te veel aandag aan die „voorvrae" bestee word en die eintlike „Inhoud" te veel dreig om op 'n tweede plan te beland. Ek vra my af of 'n algehele omwerking van die prolegomena en die onderskeiding daarvan in 'n prinsipiële en 'n meer „godsdienshistoriese" gedeelte die oorsigtelikheid en bruikbaarheid van hierdie aantreklike en inhoudsryke boek nie veel sou verhoog nie.

Die voetnoot 2 op bl. 11 oor die kritiese houding van Jesus en Paulus ten opsigte van die O.T. stel die saak helderder as die eerste druk; dis ook goed dat op bl. 16 meer op die standpunt van die Reformatore en hulle navolginge ingegaan is. Hoofstuk II bevat 'n goeie aanvulling oor die verhouding van die Oud-Oosterse religies, die godsdiens van Israel en die Ou Testament; die beeld van die drie ringe is verhelderend (bl. 23; die anglisisme „overlappen” al is dit ook by van Dale en in die spraakgebruik van vele opgeneem, en die halwe germanisme „blikpunt” kon liever vermy geword het). Ek vind dit nog altyd jammer dat Vriezen nie daartoe kan besluit om die persoon en Godsverhouding van Abraham in die openbaringsgeskiedenis op te neem (bl. 25 n.l.; 39 n.3); al kan die skrywer met Procksch en sy argumente nie instem nie, dan was 'n summiere verwysing daarna wel op sy plek; hy het Procksch se argumente steeds as 'n modelstaaltjie van konstruktiewe historiese kritiek voorgekom. Dat die middelste alinea van bl. 33 eerste druk op bl. 41 tweede druk uitgelaat is, vind ek jammer; dit was 'n helder kort karakterisering van die eiene van Israel se Godsgeloof.

Dit is m.i. verantwoord dat Vriezen in Hfst. III, die skets van die van die geestelike struktuur van die O.T. en die O.T. iese geskryfte die gebruikelike onderskeiding van die Pentateugbronne handhaaf; hoe sal anders 'n enigszins aanneemlike historiese oorsig van die geestesgeskiedenis van Israel en sy geskryfte soos in die O.T. bewaar gegee kan word; of ons nou van skriftelike „bronne” of mondelinge tradisies of skole of kultuslegendes en heiligdom-oorlewings praat, daar is tog duidelik onderskeidbare gedagte- en voorstellingskomplekse in die huidige boeke van die Pentateug opgeneem en verwerk, en dit gaan nie aan om alles op dieselfde historiese vlak, nl. dié van die laaste samesteller en redaktor te plaas nie. En so lank as daar nie bevredigender onderskeidingsprinsipes en konstruksieskema's as die nou reeds twee honderd jaar gebruikelike ontdek is nie, sal hulle as wetenskaplike werkhipotese gehanteer word moet. So lank as mens met waarderingsoordele die vereiste versigtigheid in ag neem, kan ek ook nie sien watter „teologiese” besware teen bronne-onderskeiding sou bestaan nie.

Dat in hierdieselfde hoofstuk III tien bladsye oor die profete bygevoeg is en die karakterisering van Ester en die Kroniekskrywer gewysig is, is seker wins. Hoofstuk IV oor die O.T. as Woord van God is van 10 bls. uitgebrei tot 38, en het 'n geheel nuwe gedeelte bygekry oor die gebruik van die O.T. in die Kerk, in die besonder in die eksegese en die prediking, wat 'n skat van treffende uitsprake en formuleringe bevat. Hfst. V, die enkele bladsy oor Onderstelling, taak en metode van die O.T. iese Teologie, het ook heel wat uitbreiding en verwerking ondergaan, bewys hoeseer die skrywer besig bly om met die probleme te worstel. Ek kan nie sê dat die skrywer my oortuig het dat opname van 'n historiese skets van die godsdiensige gedagtes en gebruike van Israel in 'n Teologie van die O.T. (soos deur Sellin en veral Procksch gepoog) „onjuis” is; dit mag moeilik wees

om die stof logies of teologies in te pas, maar die O.T.iese Godsopenbaring is m.i. té sterk met die storie verweef om die twee benaderings- of beskrywingswyses heeltemal te skei. Die gevolg kan vir student en professor, maar al te gou fataal word.

Op bl. 138 begin dan die behandeling van die „Inhoud” van die O.T.iese Teologie. Hfst. VI is behalwe enkele retouches vrywel ongewysig gehandhaaf. Waar die skrywer so vriendelik was om op bl. 25n. 3 onse „Hervormde Teologiese Studies” aan te haal, sou hy bl. 145n. 3 goed die artikel van B. J. Engelbrecht, Die betekenis van die begrip „Vrees-van-die-Here” in Spreuke, Job en Prediker, H.T.S. VIII, 1950-51, bl. 191-223 kon vermeld het. Hfst. VII, oor God, het ook geen ingrypende wysigings ondergaan nie; tereg is bl. 162 die verwysing na Prediker (1ste dr., bl. 101) weggelaat, sterker teen die aanname van die „demoniese” van Jahwe gewaarsku, en ’n alinea oor Gods waaragtigheid bygevoeg. Met die nog weer skerper afwysing van die voorstelling van ’n hernuwing van Jahwe se koningskap (bl. 194) kan ek in hierdie vorm en formulering nie saamstem nie; met die bad water (die inderdaad te sterke babilonisering of oriëntalisering van die koningskap-Gods gedagte) loop mens so gevaar die bad en die kind weg te gooi, q.c. die in cultus en geskiedenis beleefde en dinamies ervare „vernuwing” of telkens nuwe openbaring en aanvaarding van Jahwe’s koningskap te vervaag en te ontken. Dat teen die voorstelling van ’n opnuut „koning word” van die Here geen teologiese of Bybelse besware kan aangevoer word nie, bewys afdoende Openbaring 11:15: „Die koningskap van die wêreld *het* geword van onse Here en sy Christus, en Hy sal as koning heers tot in alle ewigheid,” en vs. 17: „Ons dank U, Here God . . . dat U u groot mag *aangeneem het* en *koning geword het*” (*ebasileusas*, Aoristus; vert. Ned. Bybelgen.: „het koningskap hebt aanvaard”).

Hfst. VIII, oor die mens, is ook slegs bygewerk sonder ingrypende veranderings. Hfst. IX egter oor die verkeer van God en mens vertoon in die gedeelte oor die Versoening onder die nuwe opskrif „De Cultus” ’n sterke omwerking (bl. 287-313). Duideliker as in die eerste druk word die plek van die kultus in die O.T.iese religie in sy verskillende periodes behandel, sy eie karakter geponeer (met as primêre element die Verbondsverhouding), dan die groot feeste behandel, die verskillende offerhandelinge en die hoofgedagtes van die offerwetgewing en ten slotte die versoeningsvoorstellings buite die offerwetgewing (bl. 304; die opskrif „De cultische voorstellingen ens.” is minder juis). By hierdie herrangskikking van die stof is die beswaar van die herhalings van die versoeningsvoorstellings soos in die eerste druk voorkomende, opgehef. Moontlik is deur die huidige rangskikking die voorstellings van die Levitiese offerwetgewing oormatig sterk beklemtoon; behalwe in die boeke Leviticus en Numeri (en die Tabernakelgedeeltes in Exodus) kry mens uit die historiese, profetiese, psalm- en wysheidboeke van die O.T. nie die indruk dat die offerbeskouings van die priesterwette die bepalende elemente was van wat die gemeente

of die individuële vrome in die heiligdom vernaamlik gesoek en gevind het nie. Die volgorde van behandeling in die eerste druk het in veel opsigte nie alleen in historiese opsig nie, sy rede en regverdiging gehad. 'n Noukeurige behandeling van die plase waar die versoeningsuitdrukkings voorkom en van hulle spraakgebruik sal nog ander beligtings gee as wat die skrywer hier en daar daarop laat val. Maar die onderwerp is so omvattend, ingewikkeld en ingrypend dat alleen reeds om te sien hoe 'n ondersoeker met die probleme worstel, tot dankbaarheid stem.

In Hfst. X is enkele bladsys oor „De materiële Ethiek” na aanleiding van Dekaloë en Wysheidsboeke bygevoeg (die Spreuke van Utnapisjtîm, bl. 340, moet nou na sy vader Sjuruppak genoem word, vgl. J. J. A. van Dijk, *Sagesse suméro-akkadienne*, p. 101). In die laaste, die XIde hoofstuk gee die skrywer 'n nuwe behandeling van die toekomsverwagtings en hulle periodisering soos in sy Kopenhaagse lesing in 1953 voorgestel, 'n onderwerp wat seker meer plaasruimte vereis as wat aan 'n boekbespreking gegun kan word. Ook hier bring die skrywer ons in die volle stroom van die huidige wetenskaplike diskussie en konfronteer hy ons met die diepste gedagtes van die O.T.-iese profesie.

Daar is alle rede om Prof. Vriezen dankbaar te wees vir die verryking van die teologiese literatuur oor die Ou Testament wat hy ons in die tweede druk van sy „Hoofdlijnen” gegee het, waar hy die hooflyne nog weer skerp en duideliker en met meer bewysmateriaal gestaafd getrek het.

B. GEMSER.

30 November, 1955.

* * *

Postille 1955—1956, Boekencentrum N.V., 's-Gravenhage.

Hierdie *Postille* is uitgegee onder redaksie van die „Werkgroep Kerk en Prediking.” Dit is hulle sewende *Postille*. Dit is geskryf met die oog daarop om gebruik te word, om in die praktyk van die prediking daardeur gelei te word. Graag beveel ons dit van harte aan, omdat ons deur die praktiese gebruik die goeie diens wat dit aan die prediking ook in S.A. kan lewer, leer ken het. Die tekskeuse is goed verantwoord, die uitwerking is gewoonlik grondig, die toepassings dikwels paslik.

Die paar drukfoute (bv. „Trustworthiniss” op bls. 12 en „hss” op bls. 19) hinder weinig. Wat ons as Afrikaanssprekendes tog effens hinderlik vind, is die gebruik van Engelse woorde en uitdrukkings waar daar tog goeie Afrikaans-Hollandse woorde bestaan.. (bv. „toasten en speeches” i.p.v. „heiltronke” en „toesprake”). Ons moet egter toegee dat dit vir die Nederlanders miskien heeltemal normaal is en reg sal klink, aangesien hulle taal-situasie baie anders is as ons s'n.

Hierdie laaste paar opmerkings is egter maar net neergeskryf om my belangstelling vir hierdie *Postille* en die nuttige gebruik wat ek daarvan gehad het, aan te toon. Dit is kortom gesê, 'n goeie, bruikbare en aanbevelenswaardige boek.

B. J. ENGELBRECHT.

DR. A. J. RASKER, *Gezondheid, Gebed, Genezing*, Callenbach-Nijkerk, s. j.

Ons hier in Suid-Afrika kom van tyd tot tyd voor die probleem van gebedsgenesing te staan, veral wanneer daar sekere „gebedsgenesers” van die buiteland af kom en in ons groot stede opwekkingsdienste hou wat gewoonlik gepaard gegaan word met geweldige reklame in die pers, met vragmotors, baniere en musiek. Die inhoud van hierdie goed-beplande advertensie is dat hierdie predikers besondere gawes van gesondmaking deur die gebed besit en by magte is om duursame genesing tot stand te bring, nie net wat geestelike kwale betref nie, maar ook van gevalle van verlamming, vallende siekte, doofheid, blindheid, tering en selfs ook van kanker.

Gewoonlik kritiseer ons hierdie mense deur te sê:—

- (i) Hulle is sektaries en ons hoef ons nie aan sektes te steur nie.
- (ii) Dit gaan by hulle net om propaganda en advertensie ter versterking van die aanhang van hulle sekte; dit gaan by hulle nie om werklike ernstige gebed en geloof nie, maar om sensasie.
- (iii) Daar vind geen werklike genesings plaas nie. Dit is alles maar net verbeelding en inbeelding, terwyl die meeste gevalle ook net bedrog is, omdat *hulle eie mense* hulle terwille van die advertensie en sensasie voordoen as siek en dan skielik „gesond” word.

Eerstens sal ons moet toegee dat die kritiek teen die uiterlike sensasie en advertensie wel ’n belangrike aspek van die saak aanroer. Maar ons sal ook moet erken dat die verwyf dat die mense slegs sektes is, nog geen grondige kritiek is nie — in die sektes kan ook dikwels regte en goeie dinge gedoen word en gebeur. Ons sal ook moet toegee dat ons baie dikwels geen werklike bewyse het dat daar bedrog plaasvind nie, en ook dat ingebeeelde siektes ook werklike ernstige siektes kan wees—juis omdat dit ingebeeld is.

Die enigste goeie en grondige weg wat ons in die behandeling van so’n saak moet volg, is om hierdie saak in sy diepte te probeer peil en die problematiek daarvan te probeer ontrafel vanuit grondige bybelsteologiese gesigspunt en besinning. Ons sal moet vra: wat sê die Bybel oor gesondheid, oor siekte, oor gebed en oor genesing? Terwyl ons dan besig is met die beantwoording van hierdie vrae uit die Bybel, sal ons ons tegelykertyd moet laat lei deur mense wat hulle intensief besig gehou het met die probleem van gebedsgenesing en met die studie van die bybelse siening van hierdie saak.

En nou is dit juis in hierdie opsig waarin die werkie van DR. RASKER ons baie kan help. DR. RASKER se boek bestaan uit twee lesings, één meer populêr van aard, die ander meer diepgaande waarin ook die visie van KARL BARTH oor hierdie saak binne die raamwerk van sy teologie (en bepaaldelik van sy etiek) ter sprake gebring word en gekonfronteer word met die werk van HERMANN ZAISS en die beskouings van bv. The Rev.

F. L. WYMAN, *Devine Physician* en *Divine Healing*, en ook STARR DAILY, *Recovery*, en so meer. Die boek van DR. RASKER gee nie net beskouiings weer nie, maar lewer ook 'n eie bydrae. Dit begin nie *a priori* met 'n bevooroordeeldheid om te veroordeel nie, maar wil eers simpatiek luister en verhelderend beskrywe.

Van al die baie verhelderende gedagtes in DR. RASKER se boek noem ons slegs 'n paar:—

- (i) Hy wys o.a. daarop dat ons in die prediking, wanneer dit gaan oor die wonderdade van Genesing wat Jesus gedoen het, al te dikwels geneig is om te „vergeestelik”. Ons toepassing is gewoonlik soos volg: „Soos Jesus die verlamde man genees het, sal Hy ook jou siel herstel en nuwe lewensmoed aan jou gee.” of: „Soos Jesus die melaatse gereinig het, sal Hy ook jou onrein hart van die sonde reinig en genees.” Die bybelse visie op die mens is egter geen dualistiese nie. Die heil betref nie net ons siel nie, maar *die hele mens*, ook die liggaam. Jesus Christus het nie net die menslike siel aangeneem nie, maar ook ons liggaam, „om altwee te red” (soos die Nedl. Geloofsbelydenis sê).

Hierdie bybelse gedagte, waaraan DR. RASKER herinner, laat ons nie net 'n ander siening op die probleem van gebedsgenesing kry nie, maar het ook praktiese konsekwensies vir ons prediking oor hierdie stof.

- (ii) Nog 'n verhelderende gesigspunt, is b.v. die antwoord wat die skrywer gee op die alombekende bewering dat die gawes van genesing wat die dissipels van Jesus ontvang het (vgl. bv. Matt. 10, Mark. 6, Luk. 9 ens), met die aposteltyd opgehou het. RASKER vra na die bybelse grond van 'n sodanige bewering en besluit dat op grond van Matt. 28 verse 18-20 („Aan my is gegee alle mag in hemel en op aarde . . . en kyk, Ek is met julle tot aan die voleinding van die wereld”), Mark. 16 17-20 en Jak. 15, 13-16, dat daar in die Bybel geen sprake is van 'n sodanige getermyndheid van die gawes van genesing nie. Dit beteken egter nie dat ons hierdie gawes nou „als continu en duurzaam bezit” altyd tot ons beskikking het nie.

Graag beveel ons hierdie boekie van RASKER, wat o.i. binne die grense van sy duidelike en eenvoudige opset as baie geslaagd beskou moet word, by ons predikante en studente aan. Ons kan veel daaruit leer, beide wat inhoud en wat simpatieke benadering van hierdie aktuele probleem betref.

Waar ons hierbo 'n teoloog aan die woord gehad het oor die onderwerp van gebedsgenesing, het ons hierdie keer oor 'n verwante onderwerp nl. „Heil en Genezing” 'n arts aan die woord, wat hom bepaal het „tot het zoeken en bespreken van vraagstukke, welke daar liggen, waar de boodschap der Kerk en het werk van de arts elkander raken.” Alreeds die boektitel druk iets van die probleemveld en die denkrigting uit: „Heil” wat in nou verband met die Kerk staan; „Genezing” wat weer die terrein van die arts en die mediese wetenskap is. Maar nou verbind die skrywer dit met 'n „en”, „Heil en Genezing”, om aan te toon dat hierdie twee gebiede van praktyk en wetenskap (Kerk en Mediese Wetenskap) mekaar tog raak en 'n mekaar ingryp. DR ELZINGA is iemand wat simpatiek teenoor, of laat ons liewer sê simpatiek binne in die Kerk staan. Hy handel agtereenvolgens oor: Siekte, die Siek Mens, Genezing en Gesondheid en sy metode in die bespreking van al hierdie onderwerpe is so: daar „wordt eerst geluisterd naar de boodschap, welke de Kerk in opdracht van haar Heer heeft te brengen en (dan) wordt vanuit deze boodschap getracht iets te zeggen aan de arts.”

Die kort „geskiedenis van die geneeskunde” in hoofstuk 1, is nie net feitelik interessant nie, maar is alreeds die beginpunt van die latere antropologiese en teologiese gesigspunte, waarin die fenomene van siekte, die siek mens en genesing gesien word. Belangrik in hierdie eerste hoofstuk is bv. die afwysing van die kousaal-deterministiese, meganistiese opvatting in die geneeskunde en DR. ELZINGA se beklemtoning dat daar nie één „oorsaak” vir die siekte aanwysbaar is nie, maar dat daar 'n komplekse struktuur van „oorsake” is, waaronder die skrywer as 'n baie belangrike aspek sien die „relatie . . . met zijn medemens en met God” (bls. 27). „Het is mijn stellige overtuiging, dat een ware verhouding van mens tot medemens nauw verbonden is met de religieuse werklikheden waarin hij leeft.” (bls. 28). Die skrywer sluit die hoofstuk dan soos volg af: dat daar „een belangrijk manco ligt in het moderne medisch denken, dat wel het lichamelijke en het psychische aspect in zijn beschouwingen betreft, maar van het zeer grote belang van de „relatie tot God” in het menselijk bestaan niet of nauwelijks wil weten . . . Het is noodzakelijk, dat de arts zich deze dingen bewust wordt en de realiteit van de religieuse waarden accepteert” (bls. 32).

Hierdie gedagtes (bv. dat die gebroke verhouding met God en die eensaamheid wat daarmee gepaard gaan, ingedien moet word in die oorsakekompleks van siekte, asook die verhelderende opmerkings i.v.m. die psigosomatiese geneeskunde) is werklik baie belangrik i.v.m. die bespreking van hierdie probleem.

Netso belangrik is die inordening van die sin van siekte en genesing in samehang met die sin van die lewe en die betekenis van die dood (hoofstukke 2 en 3). Dit bring mee dat „de arts de zieke niet mag gaan zien als een object,” (bls. 40) en „dat het werk van de arts breder zal moeten worden gezien, dan men het in die laatste decennia gezien heeft” (bls. 41).

Die arts moet die sieke weer gaan sien as *naaste* „voor wie men medeverantwoordelijk is, en met wie men *méde-lijdt*” (bls. 43). En alhoewel daar ’n wenslike verskil bestaan tussen die geneeskundige en kerklik-diakonale arbeid (bls. 50), kan ’n mens tog sê dat ook die geneeskundige werk tot die diakonale taak behoort (bls. 49). Al ken en erken die beoefenaars van die mediese wetenskap nie meer die werklike grond van hul opdrag nie, toch blijft hun werk: het zich kwijten van een door God opgelegde plicht, het betonen van barmhartigheid.”

Ons gaan nie verder in op die inhoud van hierdie werkie nie. Ook in die res daarvan, vind ons dieselfde heldere en tegelyk simpatieke siening en besinning oor die gestelde probleem soos ons dit hierbo uitvoerig aangetoon het. Wie in hierdie probleemveld belangstel, kan met groot vrug die boeke van DR. ELZINGA lees en bestudeer.

B. J. ENGELBRECHT.

* * *

E. LAGERWEY, *Boden en helden Gods*, Legenden van in Noord-Nederland veel vereerde heiligen. Vermeerderde uitgave met houtsneden van Johannes Mulders, Assen, 1955, Van Gorcum en Comp. N.V., G. A. Hak en Dr. H. J. Prakke, 200 pp.; 14/-.

Hierdie boek verskyn in ’n serie, wat die algemene naam van „Volksdichtung” dra. Wanneer mens dit nou maar in die oog hou, bly jy bewaar vir die misverstand dat die skrywer, die oud-Katolieke Biskop van Utrecht, die bedoeling sou hê om sy lesers te laat glo wat hy vertel: ’n eidelose reeks van uiters ongeloofwaardige wonderwerke. Die versameling is nuttig om te sien wat in die voorreformatoriese Nederlande onder die volk vertel en geglo is. Volksdichtung is dit in soverre, dat dit ons toon watter verdigsels aan die volk verkondig is; maar dis nie digting deur die volk nie, want dis kennelik die geestelikheid wat hier konstant aan die woord is, en in die bewerking van Monseigneur Lagerwey skemer nog telkens die oorspronklike Latyn deur.

Die versameling val in twee dele uiteen: in die eerste helfte word legendes oor figure wat ’n rol by die kerstening van Nederland gespeel het, vertel; die tweede helfte bied ’n aantal legendes oor sewe Nutestamentiese gestaltes. Ons sou persoonlik liever die hele boek alleen aan Nederlandse of vir Nederlandse geskiedenis belangrike figure gewy gesien het. Die apostellegendes kan mens in tal van vorme en werke aantref: oor die spesifiek Nederlandse heiliges bestaan maar min toeganklike literatuur.

As ons dan tog besig is om wense uit te spreek, sou ons daar nog aan toevoeg dat die hedendaagse leser graag ter inleiding van die legende sou verneem wat histories oor ’n bepaalde figuur vasstaan. Tenslotte behoort Willebrord of Bonifacius nie maar net tot die „volksdichtung” nie, maar

ook en vooral tot die geskiedenis, en daarin het ook gestaltes soos Ludger of Gertrude hul plek. Dit sou ook wenslik wees om oor die plekke, waar die verering van die betrokke heilige 'n historiese rol gespeel het, iets te sê. Die samehang van Kuinre met Cunera, of die van Geertruidenberg met Gertrude, was 'n bespreking waard.

Nou bied die boek sonder historiese kritiek of literêre analise 'n — nogal housterige — vertaling van Middeleeuse Latynse tekste, en word dit aan die leser, wat tot sy verbasing op p. 33 bv. 'n motief uit die Dekameron van Boccaccio ontmoet, oorgelaat om oor die historiese, geografiese en letterkundige agtergrond te spekuleer. Die bedoeling van die bewerker was waarskynlik dat die leser deur die legendes tot vrome oordenking gebring sou word. Die kans daarop lyk nie groot nie.

A.v.S.

* * *

DR. C. J. GOSLINGA, *Het boek Josua*, opnuew uit die grondtekst vertaald en verklaard. (Korte verklaring der Heilige Schrift met nieuwe vertaling), derde druk, J. H. Kok, N.V., Kampen 1955, 199 pp., 12/-.

Die groen deeltjies van de „Korte Verklaring” word gereeld en stelselmatig in herdrukke op die mark gebring; die bruin deeltjies van „Tekst en Uitleg”, vir die oorgrote deel reeds jarelank uitverkoop, moet om herdruk te word wag op die voltooiing van die serie. Dis 'n uiters onbevredigende toestand, waardeur die groenes, wat internasionaal lank nie die kenning van die bruines verwerf het nie, nogtans instaat is om hulle te verdring.

Die herdruk van die „Korte Verklaring” beteken gewoonlik ook 'n bywerking, dikwels selfs amper 'n omwerking. Dit moet geprys word: in die laaste 25 jaar is spesiaal op die gebied van argeologie en geskiedenis soveel gewigtigs ontdek, dat dit onmoontlik is om 'n Bybelkommentaar ongewysig te laat herdruk. So het ook die outeur van die deel oor Josua rekening gehou met nuwere publikasies, bv. oor Jerigo. Dit moet dus wel 'n teleurstelling vir hom wees om te verneem, dat Garstang se datering van die mure van Jerigo deur die voortgesette ondersoek daar volkome onjuis gebleke is. Daarmee het die laaste redelike argument vir die in Gereformeerde kringe amper „kanonieke” datering van die intog in die vyftiende eeu verval, en staan net nog die wet van die traagheid die aanvaarding van die datering in die dertiende eeu in die pad.

Die wet van die traagheid: die gedagte daaraan hoef ons nie moedeloos te maak nie. In hierdie druk het die skrywer, wat in die vorige drukke die outeurskap van Josua met klem verdedig het, sy posisie gewysig, en die gedagte aan Josua as skrywer van die boek losgelaat. Nou heet dit: „Het gezag van een Bijbelboek berust immers niet daarop, dat het door een der

grote, ons met name bekende figuren geschreven is . . . maar daarop dat het door de Heilige Geest is ingegeven.” Ons verheug ons oor die groei van insig by die Gereformeerdes, maar ons vra ons tog ook af of dit dan nodig was om eers sewentig jaar lank die „c r i t i c i ” te verketter.

Die topografiese gegewens in Josua word hier heel wat minder aandagtig behandel as by De Groot of Noth, twee voorgangers waar die outeur op dogmatiese gronde nogal dikwels mee polemiseer.

A.v.S.

* * *

M. E. OUWEHAND, *Het groeiende kruis*, G. F. Callenbach, Nijkerk, S.J.

Met die mond van figure rondom die kruis van Jesus gee die skrywer beskouinge oor die bydrae wat mense toe en tans gelewer het tot die groei van die kruis van die Here. Die sprekers sê hulle sê in stylvolle, aangrypende taal en gedagtes. Sagaria, die vader van die Doper, is eerste aan die woord. Hy ken die moderne digter Aafjes, en dis nie ver gesog nie want hy is self ’n digter of liever het ’n digter geword na hy die betekenis van spraak geleer het in die tyd dat hy stom was. „Ik beschouw het als een wonder dat ik spreken kan . . .”, so begin hy sy vertelling. Hy het uit sy stomheid geleer dat ’n mens op God’s spreke alleen mag antwoord met ’n loflied. Hy eindig, „Stel u voor, dat u in uw tijd weer de lof van God leerde zingen.”

Dan kom Maria aan die woord. Sy is al op gevorderde leeftyd en sy vertel van haar verwagtinge oor die onderskeiding wat haar te beurt geval het om met ’n man uit die geslag van Dawid te trou, om die moeder te mag word van die Seun van God, en sy vertel van haar verstoorde illusie, die profetiese betekenis van die sobere feit te Bethlehem dat daar vir die Seun van Dawid geen plek was in sy vaderland nie en vir die Seun van God geen plek is op die aarde.

Josef vertel. Hy is ’n timmerman met filosofiese aanleg. Al timmerende hoor hy die klok van die tyd. Op sy beskeie wyse is hy deelhebber aan die bouwerk van God. Oor die kindermoord te Bethlehem oordeel hy, „de mens is immers tot alles in staat, als het er om gaat Jesus kwijt te raken.”

En so ’n lewens- en mensekenner is Nicodemus: „Er sal onder de mensen moeilijk een betreuenswaardiger figuur te vinden zijn dan een man die vecht voor een verloren zaak en het weet.” So een is hyself met sy twyfel oor die sin van die farisese vroomheid. Sy twyfel groei soos die wonderboom van Jona, wat in een nag opkom en volwasse word. Dit het hom na Jesus gedryf al was dit ook in die nag. Daardie wyse kenner van sy eie tyd het ook ’n ope oog vir ons tyd: „Ik geloof dat uw tijd rijker is aan twyfel dan aan zekerheid.” Sy farisese diens was vormdiens. Nog ’n

kontankpunt tussen hom en ons: „uw kultuur bestaan uit vorme . . . in laaste instansie gaan het om die vormlose ontmoeting met God self.” Nicodemus was teoloog, en, „u weet dat teoloëne een soort mense is dat hulle in twistgesprekke wonderlik tuis voel. Misschien word hulle alleen deur die politici oortref.”

’n Denker en meester in die kennis van homself en die mens in die algemeen is ook Judas Iskariot wanneer hy besin oor hoe ’n monument vir hom daar behoort uit te sien. ’n Monument vir hom sou meteen moet dien as monument vir ons, want daar is maar weinig onderskeid tussen hom en ons. Punte van kontak: Hy was ook ’n volgeling van Jesus en selfs ’n beter as een menige van ons, want hy het alles verlaat en Jesus gevolg. Hy het dus geoffer. Ons offer ook. Maar sy en ons opoffering is nie offer nie, dis ’n belegging omdat hy netsoos ons hom nie aan Jesus gegee het nie, maar aan homself. Dit loop altyd uit op verraad, sy verraad en ons verraad. Want op een of ander tydskop wil mens tasbare rente ontvang op jou belegging. „Ben ek ook van die kerk? Hy is immers nie deur die ongelovige belaag en ter dood veroordeel, maar deur die vrome . . .”

Petrus vertel dat hy trots was op die bynaam, Rots. Hy was magbelus en welbespraak. Eers na die lydenskap het hy wys geword: „Ek wist nog nie, dat God mense kan straffe met welbespraaktheid.” En die taaie onkruid om uit te roei by hom, Nietzsche en ons moderne, is die wil tot mag . . . die kortste weg tot die verloëning van Jesus. Hy was ’n slapende strategie die nag in Getsemane, en moes in beskaming verneem dat die gees wel gewillig is maar die vlees swak. Die kerk in ons tyd, gewillige gees, swak vlees? Sy grootste verleentheid in daardie nag egter was Jesus se opdrag, „Waak en bid”. Waarvoor moes hy bid, hy het mos sy swaard by hom. „Ek sta versteld dat u, (mense van die twintigste eeu) so bid kan. U bidt by alle voorkomende geleenthede. Dan vraagt u of God u naby wil wees. Maar ek ben bang, dat Hy ongelegen sou kom, als Hy die gebied werklik verhoor sou . . . Of u bidt om die leiding van die Heilige Gees en vyf minute later sit u elkaar in die haren omdat u uwe eie gees viktorie wil laten kraai.” Petrus het meegewerk tot die groei van die kruis. Ons doen dit nog steeds.

Malchus, ’n stem uit die massa, ’n pagter kom agtereenvolgens aan die woord met ’n pynlike eerlikheid oor hulle bydraes tot die groei van die kruis. Dis pynlik omdat hulle, soos Judas en Petrus, ons is. Die boek sluit af met ’n monoloog van die dood en Fra Diavolo, die twee spitsbroers wie se mag juis geseëvier het aan die kruis, toe die derde dag aanbreek en Jesus dood en duivel oorwin het.

Of hierdie merkwaardige boek in die land van sy herkoms ’n wyse leserskring ontvang het, weet ek nie, maar een ding weet ek, in ons land kan dit alleen met die grootste vrag gelees en herles word.

MARTIN BEHEIM-SCHWARZBACH, *Paulus*, Rufer-Verlag, Gütersloh, 1953.

In 'n kompakte bestek en onderhoudend bied die skrywer 'n tipering van die persoon en werk van die apostel Paulus aan. Naas die interessant verwerkte historiese materiaal, word nietemin hier- en daar onbewysbare en selfs onwaarskynlike gevolgtrekkinge ingeskuif, b.v. dat Paulus se vader 'n tapytmaker was, dat Paulus self 'n asketiese en fanatieke natuur was, dat hy ver van Jerusalem gewoon het, aan vallende siekte gelyk het en Lukas eers in Troas ontmoet het, dat hy die liggaam beskou as kerker van die siel en dat Markus nog tydens die lewe van die apostel besig was met die skrywe van sy Evangelie te Rome.

In die verbygaan word ook interessante opmerkinge gemaak oor ander bybelfigure, maar interessant net uit die oog van die romanskrywer. Histories en teologies is dit onverantwoordbaar en selfs strydig met die feitelike gegewens. Dit heet byvoorbeeld dat Christus in die mens Jesus ingewoon het sedert die doop, dat die Doper 'n „siener” was en dat Jakobus, die broer van die Here baie op Jesus gelyk het en 'n besondere opdrag gehad het om die sakrament van die Avondmaal voort te sit.

Dit neem nie weg nie dat 'n groot hoeveelheid waardevolle gegewens in hierdie vlot geskrewe boek aangebied word.

A. S. GEYSER.

* * *

DR. A. SIZOO, *Christenen in die Antieke Wereld*, J. H. Kok, Kampen, 1953.

Aan die hand van 'n aantal sketse wat deeglik gefundeer is in die oud-christelike bronnemateriaal, bied hierdie bekende skrywer 'n blik in die alledaagse lewe van die vroeë Christendom. Hoewel populêr geskrywe en maklik verstaanbaar vir die nie-teoloog, is die werk in die gebruik van sy bronne en sy gevolgtrekkinge absoluut wetenskaplik verantwoord.

Die eerste hoofstuk, handelend oor die martelare, en met name dan Polycarpus, Justinus, die bloedgetuies van Scillium en Cyprianus, almal tweede en derde eeuse martelare, berus op 'n kritiese gebruikmaking van die sogenaamde martelaarsakte.

Die tweede hoofstuk, Die Oud-christelike gemeenskap, vertel o.g.v. die tweede-eeuse geskrif, die Didache, hoedat die gelowiges Avondmaal gevier het, ampsdraers gekies het, die voorskrifte oor beproewing van die geeste en christelike gasvryheid nagekom het. Dit lyk mij die skrywer kon in hierdie hoofstuk ook vrugbare gebruik gemaak het van Justinus se

Apologia I.54 en die brief van Plinius aan Trajanus, twee van die oudste stukke oor die christelike liturgie. Dit word egter vergoed deur die mooi verwerking van Tertullianus se *Apologeticum*, waaruit die orde van die ere-diens teen die einde van die tweede eeu, gemeentelike organisasie, armer-versorging en viering van die Agapé uiteengesit word.

Oor die oorsprong van die monnikwese, die stigting van die eerste klooster deur Pachomius word onderhoudend vertel uit die bronne, o.a. uit Hieronymus se brief aan Eustochium.

Die vierde hoofstuk bied 'n kykie in die vierde eeuse „pastorie”, die biskopswoning van Augustinus in Hippo Regius in N.-Afrika. Die wyse en inhoud van die prediking word pragtig geïllustreer met grepe uit drie van Augustinus se vyf honderd behoue preke.

Nog veel meer as moderne teoloë het dié van die eerste eeue hul met lus en ywer gewy aan die leersame tydverdrijf wat genoem word die polemiek. Niemand minder as Augustinus en Hieronymus nie het by geleentheid met mekaar op die wyse die papierswaarde gekruis nie en wel oor sulke aangeleenthede as die gesag van die Septuagint, die nut en noodsaak van 'n nuwe Bybelvertaling(!) en die eksegesi van Jak. 2:10. Wonderlik dat daar niks nuuts onder die son is nie. Daardie moderne stryd uit die outyd word lewendig en verantwoord meegedeel uit die korrespondensie van die twee kerkvaders self.

Die werk sluit met 'n antieke reisbeskrywing deur die christin, Etheria, na die heilige land. Ook alweer trots die verloop van vyftien eeue, so modern as kan kom.

Die skrywer het skitterend daarin geslaag om die christelike verlede histories juis te laat herlewe asof dit net gister was. Hierdie leersame boek behoort op die rakke van predikante, onderwysers, studente en alle lesende christene te staan.

A. S. GEYSER.

* * *

DR. H. MULDER, *De Canon en het volksgeloof*, J. H. Kok, Kampen, 1954.

Soos die ondertitel aandui, baseer hierdie werk hom op „een onderzoek van de amuletten der eerste christenen”. Uit hul lewe as heidene het die vroegste christene die gebruik van siekte-en-onheilafwerende amulette meegebring. Amuletvervaardigers het i.p.v. heidense towerspreuke nou Skrifgedeeltes op die amulette gegraveer of geskryf. Uit hierdie inskripsies meen die skrywer belangrike lig te sien val op die wording van die kanon, wat sy vaste bestand soos ons dit nou ken eers aan die begin van die vyfde eeu ontvang het.

Kerklike leiers en konsilies het hierdie heidense gebruik van die amulette uiteraard veroordeel, o.a. die Konsilie van Laodicéa, en Eusebius en Augustinus. Nietemin beskik die ondersoek tans nog oor nege-entwintig van die antieke christelike amulette, waarvan ongeveer die helfte outestamentiese sitate bevat. Die skrywer voel self die beswaar dat hierdie materiaal eintlik te min is om die basis te bied vir vaste gevolgtrekking, veral nog gesien dat drie-kwart daarvan stam uit die tyd na die vierde eeu. Die gevolgtrekking o.g.v. die gegewens kan dan ook nie te omvattend wees nie. Die skrywer maak twee van betekenis: eerstens, die inhoud van die amulette bevestig die feit dat die volgorde van die nutestamentiese boeke in die kanon teen die vierde eeu nog nie vasgestaan het nie; tweedens, die christene het wel deeglik onderskei tussen apokriefe en kanonieke geskrifte want eersgenoemde ontbreek opsigterlik op die amulette. Die betekenis van die ondersoek moet nie soveel in die resultate gesoek word nie, as wel in die ordening en bespreking van die christelike amulette, 'n interessante wetenswaardigheid ten aansien van die vroeë christendom.

A. S. GEYSER.

* * *

F. W. GROSHEIDE, *Het Heilige Evangelie volgens Mattheus*, 2de herziene en vermeerderde druk, J. H. Kok, Kampen, 1954.

Hoewel die skrywer dieselfde opset wil volg as in die eerste, dertig jaar vroeëre, uitgawe, naamlik om veral aan predikante 'n beknopte predikingskommentaar te bied, het hierdie werk oor die Eerste Evangelie nietemin tog uitgegroei tot 461 bladsye. Dit is dus nie beknopt nie netsoos dit ook nie net 'n homelitiese kommentaar is nie en die leser kan oor beide uitstyginge uit die oorspronklike opset alleen dankbaar wees. 'n Volstandige en wetenskaplike kommentaar op die histories literêre styl, met besprekinge van tekskritiese en eksegetiese probleme op 'n deurgaans hoë peil, maak dat hierdie werk wat tenvolle ophoogte bly van die teenswoordige problematiek en die jongste ontwikkelinge t.o.v. hierdie Evangelie, as 'n standaardwerk beskou kan word. Hierdie hersiene druk is die naam van die bekende neotestamenticus, Grosheide, allesins waardig.

A. S. GEYSER.

* * *

Studia Paulina in honorem Johannis de Zwaan septuagenarii, Erven F. Bohn, Haarlem, 1953.

Soos die titel aandui is hierdie werk 'n feesbundel van studies oor Paulus saamgestel deur Proff. W. C. van Unnik en J. N. Sevenster ter geleentheid van die sewentigste verjaardag van Prof. J. de Zwaan, die bekende leidse neotestamenticus. Titel en inhoud en medewerkers is met sorg

gekies. Prof. de Zwaan, wat in die ruim veertig jaar van sy hoogleraarskap 'n indrukwekkende hoeveelheid wetenskaplike ondersoekinge, veral ten opsigte van die persoon en teologie van Paulus gemaak het, was op een of ander tydstep die leermeester van elk van die bydraers tot hierdie bundel wetenskaplike opstelle. Sonder vooraf ooreenkoms het 'n aantal van die bydraers gekonsentreer op die Antiochië-episode van Paulus se werk. C. K. Barrett van Durham handel oor "Paul and the Pillar Apostles, Rudolph Bultmann oor Ignatius and Paulus, A. S. Geysler oor "Paul, the Apostolic Decree and the Liberals in Corinth", Bo Reicke oor „Der Geschichtliche hintergrund des Apostelkonzils und der Antiochia-Episode" en G. Sevenster oor „De Wijding van Paulus en Barnabas." In 'n insiggewende artikel, "The Text of the Peshitta Tetraeuangelium" bespreek M. Black die betekenis van Codex Phillips vir die ontwikkelingsgeskiedenis van die siriese tekstus receptus. Kenneth W. Clark wys in 'n algemene artikel aan hoedat die tekskritiek tog plek-plek sulke ingrypende resultate toon dat 'n hersiening van die leer van die Kerk o.g. daarvan nodig word. 'n Samevattende oorsig oor al die beskouinge oor die siekte waaraan Paulus gely het, word gebied deur H. Clavier in „La Santé de l'Apôtre Paul. Meer teologies van aard is N. A. Dahl se bydrae oor „Die Messianität Jesu bei Paulus. C. H. Dodd verklaar in 'n artikel, Ennomos Christos, die betekenis van I Kor. 9:19-22. Dergelike eksegetiese toeliggings by besondere skrifgedeeltes word gebied deur J. W. Doeve, „Some notes with reference to ta logia tou theou in Romans 3:2", en deur J. N. Sevenster, „Some remarks on the gumnos in II Cor. 5:3". Hierby sluit W. C. van Unnik aan met 'n uitleg oor Paulus se reisprogram, „Reisepläne und Amen-sagen, Zusammenhang und Gedankenfolge in II Kor. 1:15-24". Van meer hermeneutiese aard is F. W. Grosheide se „The Pauline Epistles as Kerugma", en so-ook J. Jeremias in sy artikel, Zur Gedankenführung in den Paulinischen Briefen. P. H. Menoud, soos sy landgenoot, Clavier, hou hom in die besonder besig met die krankheid van Paulus in „L'Echarde et L'Ange Satanique (II Cor. 12:7)". Die neotestamentikus van Athene, P. I. Bratsiotis skryf oor „Paulus und die Einheit der Kirche."

Die wetenskaplike behandeling van die onderwerpe word deurgaans op 'n hoë peil gevoer en hierdie feesbundel ter ere van Prof. de Zwaan bied 'n positiewe bydrae tot die nutestamentiese vakkennis.

A. S. GEYSER.